

Jordbundsfauna og jordbundstype

Artsbestemmelse i felten

Formål

Formålet er at undersøge artssammensætningen af faunaen (dyrene) i skovbunden ved forskellige skovtyper, eksempelvis granskov og blandet løvskov. Ud fra faunasammensætningen kan jordbundstypen bestemmes.

Der er to forskellige muligheder for feltundersøgelser:

- A) Der udtages en jordprøve på $10 \times 10 \times 10 \text{ cm}^3$, der undersøges i felten (inklusive materialet over prøvefeltet) se side 3
- B) Der udtages ikke en bestemt prøvestørrelse; her findes bare så mange arter som muligt inden for et givent område eller tidsrum. Se side 4.

Materialer og fremgangsmåde er beskrevet hver for sig, men resultatskemaer og diskussionsspørgsmål er fælles.

Metode A: fastlagt prøvestørrelse

Materialer:

Hvide fotobakker	Målebånd/lineal
Graveskeer	Lup
Skeer	Evt. pH-indikatorsæt
Pincetter	Evt. insektsold
Prøveglass	

Opslagsduge/opslagsværker. Foldetavlen: "Skoven - smådyr, kravl og kryb" fra Linå kan varmt anbefales

Fremgangsmåde:

Ud over prøverne til faunabestemmelse, kan det være en god ide at bestemme jordbundens pH på begge lokaliteter ved brug af et pH-indikatorsæt til jord. Følg anvisningen på det pågældende sæt.

Udvælg to skovtyper og udfør én af følgende øvelser på begge lokaliteter:

Faunabestemmelse med insektsold:

- Luk insektsoldet fornedet
- Opmål et lille prøvefelt på 10*10 cm²
- Overfør materialet over jorden til insektsoldet
- Ryst insektsoldet og rod rundt i bladene/nålene. Herved falder de mindste dyr ned gennem sigten, mens de større dele (blade, nåle mv) forbliver øverst.
- Hold insektsoldet hen over en fotobakke og åbn det, så dyrene falder ned i bakken
- Find så mange slags dyr som muligt, og overfør dem til prøveglas. Vær opmærksom på, at nogle af dyrene er *meget* små.
- Hæld bladene/nålene fra insektsoldet ud i bakken og tjek, om der er større dyr iblandt dem, som ikke faldt ned gennem sigten.
- Artsbestem dyrene, evt. ved brug af lup og kryds resultaterne af i tabel 1
- Tøm fotobakken
- Grav ned, så hullet bliver 10*10*10 cm³. Overfør al jorden til fotobakken.
- Undersøg grundigt(!) jorden for dyr. Vær opmærksom på, at nogle af dem er utroligt små
- Overfør dyrene til prøveglas, og identificer dem, evt. ved brug af lup
- Kryds resultaterne af i tabel 1
- Gentag det hele med en prøve mere
- Udfyld første del af resultatarkene med en kvalitativ beskrivelse af lokaliteten

Faunabestemmelse uden insektsold

- Opmål et lille prøvefelt på 10*10 cm²
- Overfør materialet over jorden til en fotobakke
- Grav ned, så hullet bliver 10*10*10 cm³. Overfør al jorden til en anden fotobakke.
- Undersøg grundigt(!) både jord og blade for dyr. Vær opmærksom på, at nogle af dem er utroligt små
- Overfør dyrene til prøveglas, og identificer dem, evt. ved brug af lup
- Kryds resultaterne af i tabel 1
- Gentag det hele med en prøve mere
- Udfyld første del af resultatarkene med en kvalitativ beskrivelse af lokaliteten

Metode B: så mange arter som muligt

Materialer:

Hvide fotobakker	Prøveglass
Graveskeer	Lup
Skeer	Evt. pH-indikatorsæt
Pincetter	Evt. insektsold

Opslagsduge/opslagsværker. Foldetavlen: "Skoven - smådyr, kravl og kryb" fra Linå kan varmt anbefales

Fremgangsmåde:

Ud over prøverne til faunabestemmelse, kan det være en god ide at bestemme jordbundens pH på begge lokaliteter ved brug af et pH-indikatorsæt til jord. Følg anvisningen på det pågældende sæt.

Udvælg to skovtyper og udfør én af følgende øvelser på begge lokaliteter:

Faunabestemmelse med insektsold:

- Luk insektsoldet forned
- Grav nogle af de visne blade/nåle fra skovbunden op i insektsoldet. Sørg for at komme helt ned til den øverste del af jorden, hvor det organiske materiale er næsten helt omsat.
- Ryst insektsoldet og rod rundt i bladene/nålene. Herved falder de mindste dyr ned gennem sigten, mens de større dele (blade, nåle mv) forbliver øverst.
- Hold insektsoldet hen over en fotobakke og åbn det, så dyrene falder med i bakken
- Find så mange slags dyr som muligt, og overfør dem til prøveglas. Vær opmærksom på, at nogle af dyrene er *meget* små.
- Hæld bladene/nålene fra insektsoldet ud i bakken og tjek, om der er større dyr iblandt dem, som ikke faldt med ned gennem sigten.
- Artsbestem dyrene og kryds resultaterne af i tabel 1
- Hæld materialet ud af fotobakken og gentag, til I ikke finder flere nye arter
- Grav noget jord op i fotobakken og undersøg den grundigt. Vær igen opmærksom på, at mange af dyrene i jorden også kan være meget små.
- Artsbestem dyrene, kryds dem af i tabel 1 og gentag, til I ikke finder flere dyr
- Udfyld første del af resultatarkene med en kvalitativ beskrivelse af lokaliteten

Faunabestemmelse uden insektsold:

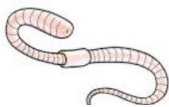
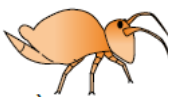

- Grav nogle af de visne blade/nåle fra skovbunden op i en fotobakke. Sørg for at komme helt ned til den øverste del af jorden, hvor det organiske materiale er næsten helt omsat.
- Rod godt rundt i bladene/nålene og find så mange slags dyr som muligt. Vær opmærksom på, at de kan være *meget* små. Overfør dem til prøveglas
- Artsbestem dyrene, evt. ved brug af en lup, og kryds resultaterne af i tabel 1
- Hæld materialet ud af fotobakken og gentag, til I ikke finder flere nye arter
- Grav noget jord op i fotobakken og undersøg den grundigt. Vær igen opmærksom på, at mange af dyrene i jorden også kan være meget små.
- Artsbestem dyrene, kryds dem af i tabel 1 og gentag, til I ikke finder flere dyr
- Udfyld første del af resultatarkene med en kvalitativ beskrivelse af lokaliteten

Resultater (metode A og B)

Skovtype 1:

Kvalitativ beskrivelse af stedet (sol, vind, tæt eller spredt bevoksning, våd/tør jordbund, muldrig/sandet jordbund osv.):

Tabel 1: dyregrupper.

1 ☐ Store regnorme (> 80 mm)		11 ☐ Kugle-springhaler (ca. 0,5 mm)	
2 ☐ Små regnorme (40-80 mm)		12 ☐ Slanke springhaler mv. (1-6 mm)	
3 ☐ Bænkebidere (2-17 mm)		13 ☐ Hvide porespringhaler (1-2 mm)	
4 ☐ Tusindben (2-45 mm)		14 ☐ Rovmider (0,2-1 mm)	
5 ☐ Skolopendre (7-70 mm)		15 ☐ Jord- eller fløjls mider (0,2-4 mm)	
6 ☐ Snegle (2-150 mm)		16 ☐ Pansermider mv (0,2-9 mm)	
7 ☐ Flue/myggelarver		17 ☐ Mejere	
8 ☐ Biller		18 ☐ Edderkopper og mosskorpioner	
9 ☐ Andre insektlarver		19 ☐ Rundorme (nematoder, 0,5-2 mm)	
10 ☐ Andre insekter		20 ☐ Enchytræer (hvide dværgregnorme, 5-40 mm)	

Antal fundne dyregrupper på lokalitet 1:

Tabel 2: Index

Nøglegrupper Makrodyr	Normalmetoden	Gruppetal				
		0-1	2-5	6-10	11-16	17-20
		Indekstal				
Store regnorme (>80 mm)	Flere arter		7	8	9	10
	Kun en art		6	7	8	9
Bænkebidere	Flere arter		6	7	8	9
	Kun en art		5	6	7	8
Tusindben	Flere arter		5	6	7	8
	Kun en art	4	4	5	6	7
Skolopendre	Alle ovennævnte mangler	3	4	5	6	7
Snegle, fluer/myggelarver, biller, tæger, andre insekter eller insektlarver	En del af ovennævnte mangler			4	5	6
Enchytræer	De fleste af ovennævnte mangler	1	2	3	4	
Mider	De fleste af ovennævnte mangler	1	2	3		
Springhaler	De fleste af ovennævnte mangler	1	2	2		
Ingen levende dyr. Eventuelt flere døde dyr		0				

Vurdering af skovbundstypen:

- I tabel 2 herover skal I starte oppefra og vælge den første dyregruppe, I har fundet.
 - Hvis I har fundet store regnorme, bliver I i første række.
 - Hvis I ikke har fundet regnorme, men har fundet bænkebidere, går I videre til anden række
 - Hvis I hverken har fundet regnorme eller bænkebidere, men har fundet tusindben, er I i tredje række osv.
- Når I har fundet den rigtige række, bruger I antallet af dyregrupper fra tabel 1 til at bestemme indekstallet. Eksempler:
 - Hvis I har fundet store regnorme og 7 forskellige dyregrupper, er I i første række og det interval, der hedder 6-10. Det giver et indekstal på 7 eller 8, alt efter om I har fundet en eller flere regnormearter
 - Hvis den øverste art, I har fundet, er tusindben, og I samlet har fundet 5 dyregrupper, så er I i tredje række og det interval, der hedder 2-5. Det giver et forureningsindeks på 4 eller 5, alt efter om I har fundet en eller flere forskellige arter tusindben
- Til sidst bruges tabel 3 herunder til at bestemme jordbundstypen ud fra indekstallet. Skovbundsflora-typen kan også bestemmes, samt de typiske pH-værdier i den jordbundstype

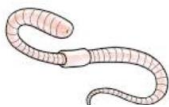
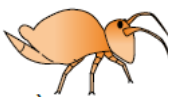

Tabel 3

Index for jordbundstype i skovbunden	Skovbundsflora-type samt typiske pH-værdier i skovbundens porevand
10: særdeles god muld (< 10% humus)	Lærkespore-muld (pH > 7,5)
9: meget god muld	Bingelurt-muld
8: god muld	(Tør) Kodrivermuld (pH: 6,5 - 7,5)
7: rimelig god muld	(Våd) Kodrivermuld (pH: 5,5 - 6,5)
6: moderat muld / insekt muld	Skovmærke/guldnælde-muld (pH: 5 - 6)
5: let muld / insektmuld	Skovmærke-muld (pH: 4,5 - 5)
4: dårlig muld /meget mild muld	Skovsyre-muld (pH: 4 - 6)
3: mild bøgemor (kalkfattig, > 10% humus)	Majblomst-mor (pH: 4 - 5)
2: almindelig mor	Skovstjerne-mor (pH: 3,5 - 5)
1: sej mor / tydelig podsolering	Blåbær-mor (pH: 3,5 - 4,5)
0: forgiftet	Toxisk / antibiotisk forgiftet

Skovtype 2:

Kvalitativ beskrivelse af stedet (sol, vind, tæt eller spredt bevoksning, våd/tør jordbund, sandet/muldrig jordbund osv.):

Tabel 1: dyregrupper.

1 ☐ Store regnorme (> 80 mm) 	11 ☐ Kugle-springhaler (ca. 0,5 mm)
2 ☐ Små regnorme (40-80 mm) 	12 ☐ Slanke springhaler mv. (1-6 mm)
3 ☐ Bænkebidere (2-17 mm) 	13 ☐ Hvide porespringhaler (1-2 mm)
4 ☐ Tusindben (2-45 mm) 	14 ☐ Rovmider (0,2-1 mm)
5 ☐ Skolopendre (7-70 mm) 	15 ☐ Jord- eller fløjlsmidter (0,2-4 mm)
6 ☐ Snegle (2-150 mm) 	16 ☐ Pansermider mv (0,2-9 mm)
7 ☐ Flue/myggelarver 	17 ☐ Mejere
8 ☐ Biller 	18 ☐ Edderkopper og mosskorpioner
9 ☐ Andre insektlarver 	19 ☐ Rundorme (nematoder, 0,5-2 mm)
10 ☐ Andre insekter 	20 ☐ Enchytræer (hvide dværgregnorme, 5-40 mm)

Antal fundne dyregrupper på lokalitet 2:

Tabel 2: Index

Nøglegrupper Makrodyr	Normalmetoden	Gruppetal				
		0-1	2-5	6-10	11-16	17-20
		Indekstal				
Store regnorme (>80 mm)	Flere arter		7	8	9	10
	Kun en art		6	7	8	9
Bænkebidere	Flere arter		6	7	8	9
	Kun en art		5	6	7	8
Tusindben	Flere arter		5	6	7	8
	Kun en art	4	4	5	6	7
Skolopendre	Alle ovennævnte mangler	3	4	5	6	7
Snegle, fluer/myggelarver, biller, tæger, andre insekter eller insektlarver	En del af ovennævnte mangler			4	5	6
Enchytræer	De fleste af ovennævnte mangler	1	2	3	4	
Mider	De fleste af ovennævnte mangler	1	2	3		
Springhaler	De fleste af ovennævnte mangler	1	2	2		
Ingen levende dyr. Eventuelt flere døde dyr		0				

Vurdering af skovbundstypen:

- I tabel 2 herover skal I starte oppefra og vælge den første dyregruppe, I har fundet.
 - Hvis I har fundet store regnorme, bliver I i første række.
 - Hvis I ikke har fundet regnorme, men har fundet bænkebidere, går I videre til anden række
 - Hvis I hverken har fundet regnorme eller bænkebidere, men har fundet tusindben, er I i tredje række osv.
- Når I har fundet den rigtige række, bruger I antallet af dyregrupper fra tabel 1 til at bestemme indekstallet. Eksempler:
 - Hvis I har fundet store regnorme og 7 forskellige dyregrupper, er I i første række og det interval, der hedder 6-10. Det giver et indekstal på 7 eller 8, alt efter om I har fundet en eller flere regnormearter
 - Hvis den øverste art, I har fundet, er tusindben, og I samlet har fundet 5 dyregrupper, så er I i tredje række og det interval, der hedder 2-5. Det giver et forureningsindeks på 4 eller 5, alt efter om I har fundet en eller flere forskellige arter tusindben
- Til sidst bruges tabel 3 herunder til at bestemme jordbundstypen ud fra indekstallet. Skovbundsflora-typen kan også bestemmes, samt de typiske pH-værdier i den jordbundstype

Tabel 3

Index for jordbundstype i skovbunden	Skovbundsflora-type samt typiske pH-værdier i skovbundens porevand
10: særdeles god muld (< 10% humus)	Lærkespore-muld (pH > 7,5)
9: meget god muld	Bingelurt-muld
8: god muld	(Tør) Kodrivermuld (pH: 6,5 - 7,5)
7: rimelig god muld	(Våd) Kodrivermuld (pH: 5,5 - 6,5)
6: moderat muld / insekt muld	Skovmærke/guldnælde-muld (pH: 5 - 6)
5: let muld / insektmuld	Skovmærke-muld (pH: 4,5 - 5)
4: dårlig muld /meget mild muld	Skovsyre-muld (pH: 4 - 6)
3: mild bøgemor (kalkfattig, > 10% humus)	Majblomst-mor (pH: 4 - 5)
2: almindelig mor	Skovstjerne-mor (pH: 3,5 - 5)
1: sej mor / tydelig podsolering	Blåbær-mor (pH: 3,5 - 4,5)
0: forgiftet	Toxisk / antibiotisk forgiftet

Diskussion

1. Indekset er baseret på undersøgelse af jordprøver på $10 \times 10 \times 10 \text{ cm}^3$ ved brug af berleseapparat (se boks 1). Hvilke fejlkilder kan der være forbundet med at anvende metoden i felten uden brug af berleseapparatet?
 - Ved undersøgelse af prøvelfelter på $10 \times 10 \times 10 \text{ cm}^3$?
 - Ved at finde så mange arter som muligt?
2. Hvordan vil disse fejlkilder påvirke resultaterne?
3. Hvad er fordelene og ulemperne ved hhv. laboratorieundersøgelsen og feltundersøgelsen af skovbunden?
4. Sammenlign faunasammensætningen i de to undersøgte jordbundstyper og forklar eventuelle karakteristiske forskelle.
5. Stemmer jordbundstyperne og de typiske pH-værdier i disse jordbundstyper med det, I observerede i felten? Hvis ikke, hvad kan forklaringen så være?

Boks 1: Princippet i Berleseapparatet

Jordbundsfaunaen består for en stor dels vedkommende af meget små dyr, der kan være vanskelige at finde/se. I et Berleseapparat spredes jorden ud på en sigte i en tragt, der placeres under en varm pære. Under tragten anbringes et glas halvt fyldt med væske. Varmen fra pæren får smådyrene til at søge nedad, hvorved de falder ned gennem sigten og ned i væsken. Herfra kan de opsamles med pincet og studeres under stereolup eller mikroskop.

